

“Polatlı Müzakereci-Arabulucu-Lider Öğrenci Yetiştiriyor” Projesinin Değerlendirilmesi¹

Evaluation of "Polatlı Negotiator Mediator Leader Students" Project

Derya G. Yıldız, Yrd. Doç. Dr. Celal Bayar Üniversitesi, dgogebakan@yahoo.com
Hasan Çetin, Öğretmen Ankara İl Milli Eğitim Müdürlüğü, cusepaya@hotmail.com
Abbas Türnüklü, Prof. Dr. Dokuz Eylül Üniversitesi, abbas.turnuklu@deu.edu.tr
Mustafa Tercan, Uzman, İzmir İl Milli Eğitim Müdürlüğü, info@mustafatercan.com
Cemile Çetin, Yrd. Doç. Dr. Dokuz Eylül Üniversitesi, cemilegurcay@gmail.com
Tarkan Kaçmaz, Dr. Dokuz Eylül Üniversitesi, tkacmaz@gmail.com

ÖZ. Bu çalışmanın amacı, Ankara'nın Polatlı ilçesinde bulunan liselerde, gençler arasında yaşanan anlaşmazlıkların değişen dünya değerleri çerçevesinde belirlenerek, yenilikçi ve barışçıl uygulamalarla yönetilmesini ve dönüştürülmesini hedefleyen “Polatlı Müzakereci Arabulucu Lider Öğrenci Yetiştiriyor” projesinin etkililiğini incelemektir. Proje süresince, Polatlı’da bulunan 10 liseden 394’ü kız 435’i erkek, toplam 829 öğrenciye “Anlaşmazlık Çözümü, Müzakere ve Akran Arabuluculuk Eğitim Programı” uygulanmıştır. Nitel araştırma yöntemi kullanılan çalışmada Süreç Değerlendirme Görüşme Soruları, Akran-Arabuluculuk Formu, Program Değerlendirme Anketi olmak üzere toplam üç veri toplama aracı kullanılmıştır. Araştırma bulguları, arabuluculuk eğitiminin, öğrencilerin sorun çözme becerilerine, arkadaşlık ilişkilerine, sosyalleşmelerine ve özgüvenlerine olumlu katkılar sağladığını, okulda disiplin olaylarında azalmaya neden olduğunu göstermiştir. Ayrıca arabuluculuk toplantılarında anlaşmazlığın uzlaşma ve anlaşma ile sonuçlanma oranı %96,5 olarak tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Akran arabuluculuğu, anlaşmazlık, anlaşmazlık çözümü

ABSTRACT. The purpose of this study was to investigate the effectiveness of "Polatlı Negotiator Mediator Leader Students" project which aimed to identify student conflicts among high school students in Polatlı, Ankara, based on changing world values and help them manage and transform their conflicts using innovative and peaceful procedures. During the project, a total of 829 students (394 female and 435 male) from 10 high schools in Polatlı were presented "Conflict Resolution, Peer Mediation and Negotiation Training Program". The study utilized qualitative research methods and Process Evaluation Interview Questions, Peer-mediation Forms, and Program Evaluation Questionnaire were used for data collection. Research findings showed that mediation training had positive contributions to students' problem-solving skills, their relationships, their socialization and self-confidence and also led to a decrease in disciplinary incidents at schools. Furthermore, it was also found that 96.5% of the mediation meetings resulted in settlement and agreements.

Keywords: Peer Mediation, conflict, conflict resolution

SUMMARY

Purpose and significance: In general, attempts to prevent and preclude interpersonal violence in school and in the society traditionally focused on security-based, punitive, stopping and deterring the problem behavior approaches. In contrast, "Polatlı Negotiator, Mediator-Leader Students Project" employs an asymmetrical approach which posits that every day "interpersonal conflicts and disputes" are not problem behaviors that need to be prevented, reduced or eliminated, rather they are opportunities for the young individuals to demonstrate desired behaviors and develop problem solving skills and transform their conflicts. In this context, the aim of this research is to investigate the effectiveness of "Polatlı Negotiator, Mediator-Leader Students Project" on the rehabilitation, restoration and transformation of interpersonal conflicts among young individuals attending high schools in Polatlı, Ankara through innovative and peaceful methods within the framework of a changing world values.

¹ Bu proje Hacı Ömer Sabancı Vakfı, Fark Yaratıcılar Hibe Programı tarafından “Polatlı Müzakereci-Arabulucu-Lider Öğrenci Yetiştiriyor” projesi olarak desteklenmiştir.

Methods: The study group of the research which utilized qualitative research methods, consisted of 9th and 10th grade students attending 10 high schools in Polatlı, and their teachers. During the project a total of 829 students, 394 females and 435 males, received 30-hour Conflict Resolution, Negotiation and Peer Mediation Training Program (Türnüklü, Kaçmaz, İkiz and Balci, 2009) which consists of 15 activities. Process evaluation interview questions, peer-mediation forms and program evaluation questionnaire were used for data collection.

Results: According to data collected from teachers working in School Project Teams, there was a positive increase in the students' problem solving efficacy, self-confidence, interpersonal relationships, socialization, problem solving through communication and dialog. In addition, significant changes were also observed in relationships between mediator students and their teachers. findings include both positive and negative statements regarding the impact of peer mediation model on the disciplinary incidents. While some of the School Project Teams claimed that peer mediation had no effect on the school discipline, many others stated that there was a significant decrease in school discipline events, students had fewer disputes, the students' verbal aggression toward their teachers lessened, and interpersonal conflicts were resolved without referral to the school administration. According to data collected from completed mediation forms, following the training of 829 students, a total of 87 conflicts were mediated and 84 of them resulted in agreement. Therefore, success rate in mediation meetings was 96.5%. According to data collected from completed mediation forms, when the issues of dispute were analyzed these were more prevalent: altercations, jokes, lies, resentment, jealousy, inability to manage anger, misunderstanding, not to remain loyal to the debt, interfere with the lesson, teasing, physical violence, profanities, insults, swearing, name-calling, unauthorized use of personal belongings, desk fights, verbal abuse, seat fights in the classroom.

Discussion and Conclusions: As a result, the reports from schools regarding the implementation of the project emphasized that there was a significant increase in the self-esteem of the students; a decrease in disciplinary incidents; an increase in the time and effort devoted to teaching and learning as the discipline events decreased; an increase in students' self-confidence and that students began to try to see the problems from the others' perspectives. These findings are supported by the literature review (Bell, Coleman, Anderson, Whelan, 2000; Cantwell Park-Savage & Rehfuß, 2007; Johnson & Johnson, 2001; Johnson et al., 1996; Lane & McWhirter, 1992; Smith et al., 2002; Jones, 2004; Türnüklü and Cetin, 2015). The above results indicate that peer mediation projects can be said to have positive impact and contribution to the school atmosphere, and thorough student behavior, the class atmosphere.

GİRİŞ

Okullarda ve toplumda kişiler arası saldırganlık ve şiddet davranışları gün geçtikçe artmaktadır (Uzbaş 2009; Yavuzer, 2011). Şiddetin artışı hem medyada hem de alan yazında sıklıkla görmek mümkündür. Toplumda ve okullarda genellikle kişiler arası şiddetin önlenmesi ve engellenmesi için güvenlik temelli, cezalandırıcı, sorun davranışı durdurma ve caydırma yaklaşımları üzerine odaklanılmaktadır. Buna karşın, bir anlaşmazlık yönetim yolu olarak, kişilerin düşünme stillerinin değişimi, alternatif yapıcı ve barışçıl anlaşmazlık yöntemlerinin kişilere kazandırılması üzerine yeterince odaklanılmamaktadır. Kişiler arası şiddet, sıklıkla yıkıcı ve saldırgan bir anlaşmazlık yönetim stratejisi taktığı ve yolu olarak öne çıkmaktadır. Sosyal yaşamda karşılaşılan kişiler arası anlaşmazlıklar, sıklıkla yetersiz anlaşmazlık yönetim becerilerinin bir sonucu olarak sözlü, psikolojik, ya da fiziksel "şiddet" kullanılarak yönetilmektedir.

Öğrenciler kendi aralarında anlaşmazlık yaşadıkları takdirde, ortak anlaşmazlıklarını seyrek olarak müzakere (kazan-kazan) ederek, yapıcı ve barışçıl olarak yönetmektedir. Öğrenciler genellikle ortak anlaşmazlıklarını, önce münazara (kazan-kaybet), sonra münakaşa (kaybet-kaybet), sorun davranış devam ederse ya küsme ya da fiziksel şiddete başvurarak yönetmeyi tercih etmektedirler. Dolayısıyla, kişiler arası şiddet genellikle yıkıcı ve saldırgan bir anlaşmazlık çözüm yolu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle, okullarda yaşanan öğrenciler arası anlaşmazlıklar istenmeyen olumsuz davranışlar olarak algılanıp önlenmesi, azaltılması ve cezalandırılması gereken davranışlar olarak algılanmaktadır.

Bu projede yaklaşım olarak asimetrik bir yol tercih edilerek, liselerde gençler arasında her gün defalarca yaşanan “kişiler arası çatışmaların ve anlaşmazlıkların” önlenmesi, azaltılması ve ortadan kaldırılması gereken sorun davranışlar olmaktan çıkarılıp, gençlere doğru davranışları kazandırmak ve onların sorun çözme becerilerini geliştirmek ve dönüştürmek için bir fırsat ve araç haline getirilmeye çalışılmaktadır. Genel anlamda, öğrencilerin yaşadıkları kişiler arası anlaşmazlıklara ilişkin olumsuz algılarının, düşünme stillerinin ve sorun çözme-yönetme becerilerinin dönüşümü üzerine odaklanılmaktadır.

Proje kapsamında, Polatlı ilçesinde bulunan liselerde gençler arasında yaşanan kişiler arası anlaşmazlıklar, disiplin kurullarına yansımadan önce, arabuluculuk masasına getirilerek, sorunu yaratanlara, kendi sorunlarını akranları olan bir müzakereci-arabulucu-lider öğrencinin kolaylaştırıcılığında ve liderliğinde, tekrar yüz yüze müzakere (kazan-kazan) ettirerek yönettilirmeye çalışılmaktadır. Bu yolla bir yandan anlaşmazlık yaşayan öğrencilerin sorun çözme becerileri geliştirilirken, diğer yandan anlaşmazlıkların dönüştürülerek ortadan kalkmasına katkı verilmektedir. Böylece gençler, kendi yarattıkları anlaşmazlıkları, yine kendileri, yapıcı ve barışçıl olarak yönetirken, gelecekte yaşayabilecekleri daha ciddi kişiler arası çatışmalar ve anlaşmazlıklar için de hem aşılınmış hem de sorun çözme becerileri geliştirilmiş olmaktadır. Nitekim, gençler kendi sosyal yaşamlarındaki anlaşmazlıkları yapıcı/barışçıl yollarla yönetmeksizin ve bu konuda beceri kazanmaksızın yetiştiğinde, yetişkin yaşamlarında da anlaşmazlıklarını münazara, münakaşa (sözlü şiddet), küsme ve fiziksel şiddet gibi yıkıcı ve saldırgan yollarla şiddete ve suça bulaşarak yönetecekleri öngörülmektedir. Bu nedenle, okul yıllarında öğrencilere kendi anlaşmazlıklarını şiddet kullanmaksızın, yüz yüze, yapıcı-barışçıl müzakere ya da bir arkadaşlarının arabuluculuğunda, barışyapıcılığında tekrar müzakere ederek yönetmeyi, diğer bir ifade ile uzlaşmayı ve barışmayı öğretmeye gereksinim bulunmaktadır.

“Müzakereci-Arabulucu-Lider-Gençler” projesinin genel amacı, liselerde gençler arasında yaşanan kişiler arası anlaşmazlıkların, değişen dünya değerleri çerçevesinde belirlenerek, yenilikçi ve barışçıl uygulamalarla yönetilmesi, onarılması ve dönüştürülmesidir. Bu amacı gerçekleştirmek için doğrudan şiddet üzerine odaklanmak yerine, farklı bir yol izlenmiştir. Asimetrik bir çizgi izlenerek, öğrencilere alternatif anlaşmazlık yönetim becerileri kazandırılmaya çalışılmaktadır. Eğer öğrenciler, müzakere, diyalog ve akran-arabuluculuk gibi barış yapıcı becerileri kullanarak, aralarında her gün yaşadıkları anlaşmazlıkları yönetirler ise, daha seyrek şiddete karışacakları öngörülmektedir.

Kişiler Arası Anlaşmazlıkların Çözümünde “Akran Arabuluculuk” Tekniği

Kişiler arası anlaşmazlık durumlarında, bireylerin izlediği sorun çözme yolu sıklıkla müzakere ile başlamakta, ancak sonrasında münazaraya, sonra sözlü şiddet söylemini içeren münakaşaya, daha sonra ise fiziksel şiddete dönüşebilmektedir. Bu bakımdan eğer sorunların yüz yüze müzakeresinde başarısız olunursa, münazaraya ya da münakaşaya yönelmek yerine, tarafsız bir **akran-arabulucunun** liderliğinde ve kolaylaştırıcılığında sorunun tekrar yüz yüze müzakere edilmesi, anlaşmazlıkların yapıcı ve barışçıl bir çizgide dönüştürülmesi ve yönetilmesi bağlamında, anlamlı bir sorun çözme süreci olabilir.

Arabuluculuk, tarafsız ve nötr bir üçüncü kişinin, iki ya da daha fazla sayıda anlaşmazlık yaşayan tarafın anlaşmaya varmalarına yardımcı olduğu bir sürece gönüllü katılım olarak ifade edilmektedir (Girard, Refkin ve Townley, 1985, aktaran Messing, 1993, Karip, 1999, Şahin, 2008). Bickmore (2002) arabuluculuğu, anlaşmazlık yaşayan bireylerin yardım aldığı, ama çözümler konusunda kontrolü ellerinde tuttuğu gönüllü bir süreç olarak tanımlamaktadır. Arabulucu ise, iki ya da daha fazla anlaşmazlık yaşayan kişiye, ortak sorunlarını çözmeye yardımcı olan, tarafsız, nötr ve sadece müzakereyi kolaylaştıran kişidir. Arabulucunun bu kişilerden herhangi biri üzerinde resmi bir gücü yoktur. Arabulucu taraflara ne yapacaklarını veya kimin haklı kimin haksız olduğu konusunda nasıl karar vereceklerini söylemez. Arabulucu, ortada durup taraflara adil ve makul bir anlaşmaya varabilmeleri için müzakere ve problem çözme basamaklarını takip etmelerine yardımcı olur (Johnson ve Johnson, 1996). Akran arabuluculuğu okullarda, aralarında anlaşmazlık yaşayan öğrencilere, ortak sorunlarını belirleme ve çözme konusunda yardım eden belli bazı basamaklardan oluşan bir sistematik süreç olarak tanımlanabilir. Çalışmada öğrencilere kazandırılan akran

arabuluculuk becerileri için Johnson ve Johnson (1995, a; 1995, b)'ın yaklaşımı temel alınmış ve öğrencilere öğretilmesi sürecinde aşağıdaki işlem basamakları izlenmiştir.

1. Saldırganlığın sonlandırılması,
2. Anlaşmazlığın taraflarının arabuluculuk desteği almaya karar vermesi,
3. Müzakere basamaklarının kolaylaştırılması,
4. Anlaşmanın resmileştirilmesi.

İlk işlem basamağında arabulucu öğrencilerden, arabuluculuğa başlamadan önce, çatışan öğrencileri sakinleştirmeleri istenmiştir. Sakinleşmeyen ve yoğun öfke duyguları yaşayan öğrencilerin, arabuluculuk sırasında sakin ve akılcı hareket etmeleri ve birbirlerine belirli nezaket kuralları çerçevesinde davranmaları, diyalog kurmaları, birbirlerine öznel algılarını, isteklerini ve duygularını ifade etmeleri, birbirleriyle empati kurmaları, ortak sorunlarını kazan-kazan tekniği ile yönetebilmek için her iki tarafın yararına çözüm seçeneği üretmeleri ve neticede uzlaşmaya ve anlaşmaya varmaları söz konusu olmayacaktır (Türnüklü, Kaçmaz, İkiz ve Balcı, 2009). Bu nedenle, "Müzakereci-Arabulucu-Lider-Öğrenciler"den öncelikle anlaşmazlık yaşayan öğrencileri sakinleştirmeleri beklenmektedir.

İkinci işlem basamağında ise, anlaşmazlık yaşayan öğrencilerin bir anlaşmazlık çözüm yolu olarak akran arabuluculuk desteği almak istemelerinin sağlanmasıdır. Akran arabuluculuk gönüllülük esasına dayalı olduğu için anlaşmazlık yaşayan öğrencilerin bir alternatif uyuşmazlık yaklaşımı olarak akran arabuluculuğunu tercih etmelerinin sağlanması gerekmektedir. Üçüncü işlem basamağı olarak ise, anlaşmazlık yaşayan öğrencilerin arabulucu öğrencinin kolaylaştırıcılığında ortak sorunlarını müzakere etmeleri sağlanmaktadır (Türnüklü, vd. 2009).

Akran arabuluculuğun temel amacı, sorun yaşayan kişilere, kendi sorunlarını müzakere ettirerek çözdürterek, anlaşmazlığın taraflarının öz düzenleme, özyönetim ve özdenetim gibi bireysel özelliklerini güçlendirmek, kendi davranışları üzerinde inisiyatif, güç ve karar sahibi olmalarını sağlamak ve anlaşmazlığın karşı tarafına ilişkin empati becerilerini geliştirmektir. Bu yönüyle yetişkin müdahalesi ve disiplin yönetmeliklerini referans alan güç odaklı, cezalandırıcı disiplin anlayışının yerine ikame edilecek olan akran arabuluculuk yaklaşımı, hem öğrencileri güçlendiren hem de bozulan ve incinen ilişkileri onaran bir yaklaşımdır. Arabuluculuk sürecinde izlenen "**müzakere**" işlem basamakları Tablo 1'de yer almaktadır (Türnüklü, vd. 2009).

Tablo 1: Arabuluculuk Müzakere Basamakları

Arabuluculuk sürecinde müzakere basamaklarının kolaylaştırılması	
Anlaşmazlığın tarafı: Mustafa	Anlaşmazlığın tarafı: Derya
<p>1.Basamak: Sorunun, nedenleriyle birlikte tanımlanması</p> <p>2.Basamak: Duyguların nedenleriyle birlikte ifade edilmesi.</p> <p>3.Basamak: Diğerinin bakış açısının anlaşılması, empati kurulması</p> <p>4.Basamak: İsteklerin, gereksinmelerin ve nedenlerin belirlenmesi</p> <p>5.Basamak: Karşılıklı kazanç için seçenek üretilmesi</p>	<p>1.Basamak: Sorunun, nedenleriyle birlikte tanımlanması</p> <p>2.Basamak: Duyguların nedenleriyle birlikte ifade edilmesi.</p> <p>3.Basamak: Diğerinin bakış açısının anlaşılması, empati kurulması</p> <p>4.Basamak: İsteklerin, gereksinmelerin ve nedenlerin belirlenmesi</p> <p>5.Basamak: Karşılıklı kazanç için seçenek üretilmesi</p>

Çözüm seçeneklerinin değerlendirilmesi: yapıcı ve barışçı anlaşmanın (KAZAN-KAZAN) sağlanması

İlk adımda, arabulucu, öncelikle çatışan öğrencilerin sırayla aralarındaki sorunu nedenleriyle birlikte diğer öğrenciye açıklamalarını sağlar. İkinci adım olarak arabulucu anlaşmazlık yaşayan öğrencilerin yaşadıkları sorun ile ilgili olarak hissettikleri duyguları, nedenleriyle birlikte birbirlerine açıklamalarını sağlar. Daha sonra, üçüncü adım olarak arabulucu, anlaşmazlık yaşayan öğrencilerin birbirleriyle empati kurmalarını ve birbirlerinin isteklerini, duygularını ve bunların nedenlerini anladıklarını birbirlerine göstermelerini sağlar. Dördüncü adım olarak, anlaşmazlık yaşayan tarafların istekleri, gereksinimleri, çıkarları ve bunların nedenlerinin

belirlenmesi sağlanır. Arkasından, beşinci adım olarak, anlaşmazlık yaşayan öğrencilerin ortak sorunların çözümü için her iki tarafın yararına kazan-kazan çözümlerini yaratmaları sağlanır. Son adım olarak da, arabulucu, anlaşmazlık yaşayan tarafların ürettikleri kazan-kazan çözümlerini arasından, her iki tarafın da yararına bir seçenekte karar kılınmasını sağlar. Tüm bu işlemlerden sonra, arabulucu öğrenci arabuluculuğun son basamağı olarak arabuluculuk formunu doldurarak süreci resmileştirir (Türnüklü, Kaçmaz, İkiz ve Balcı, 2009).

Anlaşmazlık çözümü ve akran arabuluculuk programlarının etkileri çok sayıda araştırmacı tarafından farklı kültürlerde incelenmiştir (Bell, Coleman, Anderson, Whelan, 2000; Cantrell, Park-Savage & Rehfuß, 2007; Johnson & Johnson, 2001; Johnson et al., 1996; Smith et al., 2002). Tüm bu araştırmalarda akran arabuluculuk masasına getirilen tüm anlaşmazlıkların % 90-100 oranında anlaşma ile sonuçlandığı saptanmıştır. Akran arabuluculuğun etkilerine yönelik Burrell ve meslektaşlarının (2003) yapmış olduğu meta-analiz çalışmasında 23 çalışmaya ait 4327 akran arabuluculuk toplantısının 4028'inin (%93) yapıcı ve barışçıl anlaşma ile sonuçlandığı saptanmıştır. Tüm bu çalışmalar akran-arabuluculuk modelinin okullarda akran anlaşmazlıklarının yapıcı yönetiminde ve dönüştürülmesinde etkili bir yöntem olduğuna yönelik anlamlı sonuçlar sunmaktadır.

YÖNTEM

Bu araştırmanın amacı, Ankara'nın Polatlı ilçesinde bulunan liselerde gençler arasında yaşanan anlaşmazlıkların, yapıcı ve barışçıl uygulamalarla yönetilmesini ve dönüştürülmesini hedefleyen "Polatlı Müzakereci Arabulucu Lider Öğrenci Yetiştiriyor" projesinin etkililiğini incelemektir.

Çalışma grubu

Çalışma grubu Polatlı'da bulunan 10 lisenin 9. ve 10. sınıf öğrencileri ile öğretmenlerinden oluşmaktadır. Liselere ait demografik veriler Tablo 2'de yer almaktadır.

Tablo 2: Proje Kapsamında Çalışılan Liselere ve Akran-Arabuluculara Ait Veriler

Okul Adı	Sınıf Düzeyi	Şube Sayısı	Kız Öğrenci	Erkek Öğrenci	Toplam
Atatürk Anadolu Lisesi (AAL)	9. Sınıf	7	30	22	52
	10. Sınıf	5	16	17	33
	TOPLAM	12	46	39	85
Polatlı Anadolu Lisesi (PAL)	9. Sınıf	7	22	20	42
	10. Sınıf	6	16	16	32
	TOPLAM	13	38	36	74
Duatetepe Anadolu Lisesi (DAL)	9.sınıf	7	23	25	48
	10.sınıf	6	18	17	35
	TOPLAM	13	41	42	83
Beştepe M.T.A. Lisesi	9. Sınıf	8	43	-	43
	10. Sınıf	6	42	-	42
	TOPLAM	14	85	-	85
Peyami Safa Anadolu Lisesi (PSAL)	9. sınıf	7	17	13	30
	10. sınıf	9	27	23	50
	TOPLAM	16	44	36	80
Fatih M.T.A. . Lisesi	9.Sınıf	7	18	27	45
	10. Sınıf	5	15	15	30
	TOPLAM	12	33	42	75
Gevher Nesibe M.T.A. Lisesi	9. Sınıf	5	22	7	29
	10. Sınıf	4	20	4	24
	TOPLAM	9	42	11	53
Polatlı M.T.A. Lisesi	9. Sınıf	12	0	84	84
	10. Sınıf	14	0	80	80
	TOPLAM	26	0	164	164
Anadolu İmam Hatip Lisesi	9. Sınıf	8	16	20	36
	10. Sınıf	5	13	21	34
	TOPLAM	13	29	41	70
Polatlı Fen Lisesi	9. Sınıf	5	16	14	30
	10. Sınıf	5	20	10	30
	TOPLAM	10	36	24	60
Toplam		138	394	435	829

Tablo 2’de görüldüğü gibi proje, 10 okulda bulunan toplam 145 şubede, dokuzuncu ve onuncu sınıflara devam eden öğrenciler ile çalışarak gerçekleştirilmiştir. Proje süresince “829” öğrenciye akran arabuluculuk eğitimi verilmiştir. Bu öğrencilerin “394”ü kız öğrenci “435”si ise erkek öğrencidir. Ayrıca, her bir lisede projenin yürütülmesinden sorumlu okul proje ekipleri oluşturulmuştur. Bu proje ekiplerinde, sayıları 3-7 arasında değişen toplam “54” öğretmen aktif görev almıştır. Bu kişiler psikolojik danışmanlık ve rehberlik uzmanları, branş öğretmenleri ve müdür yardımcılarında oluşmaktadır.

Arabulucuların seçimi

Akran arabulucu öğrencilerin seçiminde temel ölçüt, öğrenci görüşleri olmalıdır. Öğretmenlerin beğendiği, sevdiği, takdir ettiği ve önemseydiği öğrenciler çoğu zaman öğrencilerin çoğunluğu tarafından aynı şekilde kabul edilmeyebilirler. Anlaşmazlıklar çok kişisel deneyimlerdir ve öğrencilerin özel ve mahrem yaşantılarını içerir. Bu nedenle, öğrenciler güvenmedikleri, kabul etmedikleri, benimsemedikleri ve kendilerinden saymadıkları öğrencilere sorunlarını anlatmazlar, mahremlerini, duygularını ve özellerini açmazlar. Anlaşmazlık yaşayan öğrencilerin, kendiliğinden akran arabuluculara başvurarak, sorunlarının çözümlerini bekleniyorsa, mutlaka arabulucu öğrencilerin belirlenmesi için “akran görüşlerine” başvurulmalıdır.

Projede arabulucu öğrenciler belirlenirken sosyometriden yararlanılmıştır. Her bir sınıftaki öğrencilere şu soru sorulmuştur:

“Herhangi bir sınıf arkadaşınızla, aranızda yaşadığınız bir anlaşmazlığı, kavgayı ya da çekişmeyi yapıcı ve barışçıl olarak yönetmek için yardım almak istediğin ve güvendiğin üç sınıf arkadaşın kimdir?”

Öğrencilerin yazmış oldukları “üç” öğrenci isimlerinin frekansı, sınıfta öğrencilerin gözü önünde alınarak, en çok tercih edilen öğrenciler, kabul ettikleri ve gönüllü oldukları takdirde “sınıf arabulucusu” olarak belirlenmiştir. Daha sonra bu öğrencilere “anlaşmazlık çözümü, akran arabuluculuk eğitim programı” kullanılarak eğitim verilmiştir. Her bir sınıftan toplam 6 öğrenci o sınıfın akran arabulucuları olarak akran görüşleri temel alınarak belirlenmiştir.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada, 1) Süreç değerlendirme görüşme soruları, 2) Akran-arabuluculuk formu, 3) Program değerlendirme anketi olmak üzere toplam üç veri toplama aracı kullanılmıştır.

1-Süreç Değerlendirme Görüşme Soruları:

Okulda projenin çalıştırılmasına başlanmasından sonra, sürecin akışının doğru gidip gitmediği Proje çalışanları, Arabuluculuk Formları, Akran odası, Form sayısı, Arabulucu sayısı, Yaşanan sorunlar, Sorunların çözüm yolları, Olası öneri ölçütleri açısından değerlendirilmiştir.

2-Akran Arabuluculuk Formu: İki bölümden oluşan akran arabuluculuk formunun birinci bölümde akran arabuluculuk ve müzakere sürecinin kolaylaştırılmasını sağlayan yönlendirme soruları, ikinci bölümünde ise akran-arabuluculuk süreci sonunda ulaşılan anlaşmanın kayıt altına alınmasını sağlayan bilgiler yer almaktadır. Arabuluculuk formu Ek-1 olarak sunulmuştur.

3-Program Değerlendirme Anketi:

Akran arabuluculuk sürecinde eğitim alarak, aktif çalışan öğretmenlere programı değerlendirmelerine yönelik olarak aşağıda yer alan açık uçlu sorular sorulmuştur.

1. Arabuluculuk eğitimleri sürecinde arabulucu öğrencilerin davranışlarında nasıl bir değişim gözlemlediniz?
2. Eğitimler sürecinde ne tür problemler yaşadınız?
3. Arabulucu öğrencilerin arabuluculuk yapmaya başladıklarında ne tür sorunlar yaşadınız?
4. Arabulucu öğrencilere, anlaşmazlıklar daha çok hangi yollarla taşınmaktadır?
5. Akran-arabuluculuk projesinin okulunuza ne tür katkıları oldu?
6. Proje okulunuzda uygulanmaya başlandıktan sonra disiplin olaylarında nasıl bir değişim gözlemlediniz?
7. Akran-arabuluculuk projesi okulunuz için ne ölçüde sürdürülebilir?

8. Arabulucu öğrencilerin öğretmenleriyle ilişkilerinde ne tür değişimler gözlemlediniz?
9. Arabulucu öğrencilerin diğer arkadaşları ile ilişkilerinde ne tür değişimler gözlemlediniz?
10. Arabulucu öğrencilerin ders başarılarında ne tür değişiklikler oldu?
11. Arabulucu öğrenciler, arabuluculuk becerilerini okul dışı yaşamlarına ne ölçüde transfer edebiliyorlar?

Anlaşmazlık Çözümü ve Akran-Arabuluculuk Eğitim Programı

Çalışmada kullanılan Anlaşmazlık Çözümü, Müzakere ve Akran Arabuluculuk Eğitim Programı, dört temel beceri alanını içeren ve 30 ders saatini kapsayan, 15 etkinlikten oluşan bir eğitim programı olarak Türnüklü, Kaçmaz, İkiz ve Balcı (2009) tarafından geliştirilmiştir. Programa ait etkinlikler Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3: "Anlaşmazlık Çözümü Ve Akran Arabuluculuk" Eğitim Programı Proje Etkinlikleri

Etkinlikler	Ders Saati
I. Bölüm: Kişiler Arası Anlaşmazlıkların Doğasının Anlaşılması	10
1. Etkinlik: Anlaşmazlık çözümü, müzakere ve akran arabuluculuk eğitim programının tanıtımı	2
2. Etkinlik: Kişiler arası anlaşmazlıklar ve yararları	2
3. Etkinlik: Kişiler arası anlaşmazlıkların nedenleri	2
4. Etkinlik: Kişiler arası anlaşmazlıklarda gösterilen tepkiler	2
5. Etkinlik: Anlaşmazlık çözüm prensipleri.	2
II. Bölüm: İletişim Becerileri	4
6. Etkinlik: Anlaşmazlık çözüm sürecinde farklı algılamaların ve etkili dinlemenin yeri	2
7. Etkinlik: Anlaşmazlık çözüm sürecinde empati ve etkin dinleme	2
III. Bölüm: Öfke Yönetim Becerileri	4
8. Etkinlik: Anlaşmazlık çözüm sürecinde öfkemi kontrol edebilirim.	2
9. Etkinlik: Senin öfkeni yönetebilirim.	2
IV. Bölüm: Kişiler Arası Anlaşmazlık Çözüm Becerileri	12
10. Etkinlik: Alternatif anlaşmazlık çözüm yolları	2
11. Etkinlik: Kişiler arası müzakere becerisi	2
12. Etkinlik: Müzakere uygulamaları	2
13. Etkinlik: Akran arabuluculuk becerisi	2
14. Etkinlik: Akran arabuluculuk uygulamaları	2
15. Etkinlik: Akran arabulucuların seçimi	2
TOPLAM	30

Kişiler arası anlaşmazlıkların doğasının anlaşılması: Bu bölümde, anlaşmazlığa ilişkin çağrışımlar, kişiler arası anlaşmazlıkları anlama, anlaşmazlıkların yararlarını öğrenme, anlaşmazlık türlerini kavrama, anlaşmazlıkların kaynaklarını kavrama, anlaşmazlık çözüm prensiplerini kavrama, anlaşmazlık çözüm stratejileri ve taktiklerini öğrenme ve anlaşmazlıkların olumlu ve olumsuz sonuçlarını kavrama konularına yer verilmiştir (Türnüklü, Kaçmaz, İkiz ve Balcı, 2009:27).

İletişim becerileri: Bu bölümde kişiler arası anlaşmazlıkların ve anlaşmazlıkların yapıcı ve barışçıl çözüm sürecinin temel koşulu olarak görülen etkili iletişim becerileri yer almaktadır. Buna göre: etkin dinleme, ben-iletleri, empati, iletişim engelleri ve olumsuz söylemleri yeniden çerçevelendirme becerilerine yer verilmiştir (Türnüklü, Kaçmaz, İkiz ve Balcı, 2009:28).

Öfke yönetim becerileri: Bu bölümde, duyguları tanıma, duygularını ifade edebilme, karşısındakinin duygularını anlama, otokontrol, öfke yönetimi, öfkenin doğası, öfke durumunda verilen tepkiler, kendi öfkemizi yönetebilme ve diğer bir kişinin öfkesini yönetebilme becerilerine yer verilmiştir (Türnüklü, Kaçmaz, İkiz ve Balcı, 2009:28).

Kişiler arası anlaşmazlıklarda çözüm becerileri: Bu bölümde, yaşanan anlaşmazlıkların yapıcı ve barışçıl olarak çözülebilmesi için gereken bilişsel ve duygusal beceriler yer almaktadır. Bu amaçla Müzakere becerileri (Problem çözme becerileri) ve akran arabuluculuk becerileri konularında eğitim programları hazırlanmıştır (Türnüklü, Kaçmaz, İkiz ve Balcı, 2009:28).

İşlem Yolu

Projenin gerçekleştirilme sürecinde, öncelikle Ankara iline bağlı Polatlı ilçesi, ilçe milli eğitim müdürlüğünden gerekli izinler alınmıştır. Daha sonra bu izinler ve kabuller çerçevesinde, Hacı Ömer Sabancı Vakfı Fark Yaratanlar Hibe Programına “Polatlı Müzakereci-Arabulucu-Lider Öğrenci Yetiştiriyor Projesi” adı ile hibe desteği için başvurulmuştur. Hibe desteği alındıktan sonra Polatlı ilçesinde tüm liselerde (10 lise) proje başlatılmıştır. Birinci aşama olarak, Polatlı ilçesinde bulunan İlçe milli eğitim müdürlüğü yöneticileri ile 10 lisenin okul yöneticileri ile Nisan 2014’de proje tanıtım toplantısı yapılmıştır. Tüm liselerde ne yapılacağı okul yöneticilerine detaylı olarak anlatılmıştır.

Polatlı Ticaret Meslek Lisesi’nde pilot çalışma gerçekleştirilmiştir. 2013-2014 öğretim yılında bahar döneminde proje bu lisede başlatılmıştır. Okulda, öğretmen eğitimleri gerçekleştirildikten sonra, dokuzuncu ve onuncu sınıflarda, arabulucu öğrenciler öğrenci görüşleri çerçevesinde belirlenmiştir. Sonrasında ise belirlenmiş arabulucu öğrencilere, proje ekibi tarafından “Anlaşmazlık Çözümü, Müzakere ve Akran Arabuluculuk Eğitim Programı” kullanılarak eğitim verilmiştir.

Bu süreçte hem pilot lisede, hem de diğer liselerde arabuluculuk odaları açılmış gerekli mobilyalar (masa, sandalye, kitaplık vb) alınmış ve odalar kullanıma hazırlanmıştır. Pilot çalışmada gerçekleştirilen uygulama süreci değerlendirilerek, gerekli düzenlemeler yapıldıktan sonra, Eylül 2014 de Polatlı ilçesinde bulunan tüm liselerde (10 lise) oluşturulan öğretmen proje ekiplerine hizmet içi eğitim verilmiştir. Proje ekiplerinde, psikolojik danışma ve rehberlik uzmanı, branş öğretmeni ve öğrenci işlerinden sorumlu müdür yardımcısı bulunmaktadır. Proje ekiplerinin eğitim sürecinde projenin teması, proje içeriği ve “Anlaşmazlık Çözümü, Müzakere ve Akran Arabuluculuk Eğitim Programı”nın nasıl uygulanacağı konusunda eğitimler verilmiştir.

Eğitimlerin ardından Polatlı ilçesi genelinde tüm liselerde dokuzuncu ve onuncu sınıflardan her bir sınıftan “6” öğrenci sınıf arabulucusu olarak sınıf arkadaşlarının görüşleri çerçevesinde seçilmiştir. Seçilen bu öğrencilere eğitim almış proje ekibi tarafından “Anlaşmazlık Çözümü, Müzakere ve Akran Arabuluculuk Eğitim Programı” kullanılarak eğitimler verilmiştir. Eğitimler tamamlandıktan sonra öğrenciler arabuluculuk rozeti takarak sınıflarında sorumluluk almaya başlamıştır. Bu süreç Nisan 2015 tarihine kadar sürdürülmüştür. Daha sonra projenin süresinin dolmasına istinaden, okullardan gerekli veriler toplanarak proje tamamlanmıştır. Bu süreçte proje ekiplerinden ve arabuluculuk toplantı tutanaklarından veri toplanmıştır.

BULGULAR

Projeye ilişkin bulgular “3” ana başlık altında verilmiştir. Bunlar;

1. Süreç değerlendirme
2. Akran-arabuluculuk anlaşma formları
3. Program değerlendirme bulgularıdır.

1. Süreç Değerlendirme Bulguları

Projenin uygulandığı “10” lisede proje sürdürülür iken karşılaşılan sorunlar ve çözüm önerileri, proje çalışan öğretmenler ile görüşülerek belirlenmiştir. Proje okullarında yaşanan sorunlar ve çözüm önerilerine ilişkin bulgular aşağıda Tablo 4’te verilmiştir.

Tablo 4’te görüldüğü gibi karşılaşılan sorunların başında öğrencilerin rozet takmak istemeyişleri gelmiştir. Öğrencilerin bir kısmının rozet takmayı reddetmeleri nedeniyle, onun yerine boyuna takılan bir arabulucu kimlik kartının daha tercih edilebilir olduğuna yönelik görüş bildirilmiştir. Bundan farklı olarak bir lisede ifade edilen arabuluculuk odası azlığı ise bir diğer sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Okullar büyük olduğunda ve anlaşmazlık sayısı çok yaygın olduğu durumlarda tek bir arabuluculuk odasının yeterli olmadığı tespit edilmiştir. Belirtilen bir diğer sorun ise okulda psikolojik danışma ve rehberlik uzmanının yokluğu ise yaşanan bir diğer sorun olarak karşımıza çıkmıştır.

Tablo 4: Projenin Uygulanma Sürecinde Karşılaşılan Sorunlar Ve Çözüm Önerileri

Okul	Sorun	Çözüm	Öneri
Fen Lisesi	Öğrenciler rozet takmak istemiyor. Çok çocukça buluyorlar	Boyuna takılan akran arabulucu nöbetçi kartı uygulaması isteniyor.	
Kız Meslek Lisesi	-	-	-
Endüstri Meslek Lisesi	- Okul ayrı iki yapıdan oluşuyor ve arasından yol geçiyor. Bu nedenle iki ayrı arabulucu odasına ihtiyaç var. -Okulun rehber öğretmeni yok.	Geçici olarak normal masa ve sandalye kullanımı	
Ticaret Lisesi	- Nakil işlemleri sürecin geç başlamasına sebep oluyor -Okulun rehber öğretmeni yok.		Öğrenci eğitimleri gerçekleştirilirken, eğitim verenler arasında okul dışından profesyonellerin bulunması ortamı daha ciddileştirir.
Merkez Anadolu Lisesi	Öğrenciler rozet takmak istemiyor. Çok çocukça buluyorlar	Boyuna takılan akran arabulucu nöbetçi kartı uygulaması isteniyor.	
İmam Hatip Lisesi	- Öğrenciler rozet takmak istemiyor. Çok çocukça buluyorlar -Okulun rehber öğretmeni yok.	Boyuna takılan akran arabulucu nöbetçi kartı uygulaması isteniyor.	Öğrenci eğitimleri gerçekleştirilirken, eğitim verenler arasında okul dışından profesyonellerin bulunması ortamı daha ciddileştirir.
Sağlık Lisesi	- Öğrenciler rozet takmak istemiyor. Çok çocukça buluyorlar -Öğrenci eğitimleri zamanlamasının sınav ve ders yoğunluğuna bırakılmaması	Boyuna takılan akran arabulucu nöbetçi kartı uygulaması isteniyor.	
Peyami Safa Lisesi	-Rozet kullanımına ilişkin isteksizlik var. -Arabuluculara yönelik ek bilgilendirme gerekli	Boyuna takılan akran arabulucu nöbetçi kartı uygulaması isteniyor. -Uzman kişiler tarafından arabuluculara bilgilendirme yapılması	
Atatürk Lisesi	-Öğretmenler tarafından konuya yönelik takip yetersiz.		
Duatepe Lisesi	-Rozet kullanımına yönelik isteksizlik var. -Öğretmenler tarafından konuya yönelik takip yetersiz.	-Boyuna takılan akran arabulucu nöbetçi kartı uygulaması isteniyor.	

2.Akran-Arabuluculuk Anlaşma Formlarına Ait Sonuçlar

Okullarda gerçekleşen akran arabuluculuk toplantılarının sonunda, imzalanan anlaşma formlarının analizlerine ait bulgular toplam 87 anlaşmazlığın arabuluculuk yoluyla çözümlendiğini göstermektedir. Bu anlaşmazlıkların 2'sinde anlaşma sağlanamamıştır. 1 tanesinde ise sorunun takip edildiği belirtilmiştir. Geri kalan 84 anlaşmazlık anlaşma ile sonuçlanmıştır. Dolayısıyla arabuluculuk toplantılarında başarı oranı %96,5'tir.

Arabuluculuk toplantılarına yansıyan anlaşmazlıkların konusu incelendiğinde ise öne çıkan konular, tartışma, şaka, yalan, alınganlık, kıskançlık, öfkesini yönetememe, yanlış anlaşılma, borca sadık kalmama, ders dinlemeye engel olma, alay etme, fiziksel şiddet, küfürleşme, hakaret, saygısızlık, lakap takma, özel eşyanın izinsiz kullanılması, sıra kavgası, sözlü hakaret, sınıfta yer kavgasıdır.

3.Program Değerlendirme Sonuçları

Okul proje ekiplerinin (psikolojik danışma ve rehberlik uzmanı, branş öğretmenleri ve ilgili müdür yardımcısı) program değerlendirme açık uçlu anket sorularına verdikleri yanıtlar analiz edildiğinde elde edilen sonuçlar tematik olarak on bir alt başlık aşağıda verilmiştir.

1. Arabuluculuk eğitimlerinden sonra, arabulucu öğrencilerin davranışlarında gözlenen değişimler

Okul proje ekiplerine verilen ankette, arkadaşları tarafından seçilip akran arabuluculuk eğitimi aldıktan sonra, arabuluculuk yapan öğrencilerin, davranışlarında gözlemlenen değişimlere yönelik öğretmen söylemleri aşağıda yer almaktadır.

Olumlu değişimler gözlemledik. Sorumluluk içeren davranışlar sergilediler. (AAL)

Özgüvenlerinde artış yaşanmıştır. Böylece sorunları daha kolay halledebilecekleri düşüncesi içerisinde olmuşlardır. (BMTAL)

Programın başında konuya karşı önyargılı iken, eğitim sonunda daha istekli bir tavır sergilediler. (DAL)

Öğrencilerin eğitim sürecinde kendi ilişkilerinde yaşadığı sıkıntıları gözleme fırsatı buldular. Kendi ilişkilerinde karşılaştıkları sorunları çözecek yeni yollar bulduklarını ifade ettiler. (PSAL)

Süreci anlayıp kavradıkça sorun çözme becerilerinin ve olaylara bakış açılarının değiştiği gözlemlendi. (GNMTAL)

Eğitim sürecinde arabulucu öğrencilerimizin eğitimi içselleştirip otokontrol mekanizmalarını benimsediği görüldü. (PMTAL)

Akran arabulucu seçilen öğrenciler, sınıf içinde sözü geçen kişiler olduklarını bildiklerinden davranış olarak daha uyumlu olmaya başladılar. (FMTAL)

Dokuzuncu sınıf öğrencilerinde davranış olarak değişim gözlemlendi. 10. Sınıflarda ise kısmen değişim oldu. (AİHL)

Öğrencilerin projenin amacına yönelik eğitime istekli ve etkin olarak katıldıkları gözlenmiştir. (PFL)

Öğrencilerin projeyi sahiplendikleri gözlemlenmiştir. (PAL)

Öğretmen söylemlerinde görüldüğü gibi, öğretmenlerin öne çıkardığı en büyük değişim ve dönüşüm, öğrencilerin kişiler arası anlaşmazlıkları daha kolay çözebileceklerine yönelik yeterlik algılarındaki gelişme, farklı sorun çözme yolları bulma, sorun çözme becerilerinde gelişme, otokontrol kapasitesinde gelişme, daha uyumlu ve sorumlu bireyler olma gibi kişisel değişimi, dönüşümü ve gelişimi içeren dönüştürücü özellikler olmuştur. Dolayısıyla, hem teorik eğitim hem de gerçek öğrenci anlaşmazlıkları üzerinden sürdürülen gerçek akran-arbuluculuk faaliyetlerinin öğrencilerin sorun çözme ve sosyal ve duygusal becerilerinde dönüştürücü bir etkiye sahip olduğu saptanmıştır.

2. Eğitimler sürecinde yaşanan problemler

Okul proje ekiplerinin, Anlaşmazlık çözümü müzakere ve akran arabuluculuk eğitim programının verilmesi sürecinde yaşanan sorunlarına yönelik görüşleri aşağıda verilmiştir.

Çok büyük problemler yaşanmadı. Birkaç katılım eksikliği var. (AAL)

Herhangi bir problemle karşılaşılmamıştır. (PAL)

Aile izinleri ve ders süreci konusunda yaşadık. (DAL)

Öğrenciler, dersleri aksattıkları için zaman zaman eğitime katılmak istememişlerdir. (BMTAL)

Öğrencilerin derslerden geri kalma düşüncelerinden dolayı isteksizlik yaşandı. (PSAL)

İlk başlarda katılmak istemeyen öğrenciler rozet takıldıktan sonra isteyerek faaliyete katıldılar. (FMTAL)

Eğitim başlangıcında anlamlandırma sorunu yaşadık, ancak öğrencilerimizin aldıkları eğitim sonunda sorunlarını çözmelerinde gelişme oldu ve farklı bakış açıları geliştirdikleri gözlemlendi. (PMTAL)

Çocuklar Akran Arabulucu Odasına yaşlılarıyla girmek, konuları halletmek noktasında tereddütler yaşadı. (AİHL)
Belirgin bir problemle karşılaşmamıştır. (PFL)

Okul proje ekipleri, eğitimlerinin verilmesi sürecinde en çok yaşanan sorunların, öğrencilerin dersten geri kalma kaygıları ve ailelerin izinleri konusunda olduğu belirtilmiştir. Öğrencilere verilen eğitimler rutin dersler sürdürülürken gerçekleştirildiği için öğrenciler derslerden geri kaldıkları zaman bazı öğrencilerin kaygıları yükselmiştir.

3. Arabulucu öğrencilerin, arabuluculuk yapmaya başladıklarında yaşanan sorunlar

Okul proje ekipleri, akran arabuluculuk uygulamaları gerçekleştirirken yaşanan sorunlara yönelik anlamlı görüşler ifade etmişlerdir. Belirtilen görüşlere aşağıda yer verilmiştir.

Arabulucu öğrencilerinin kendi yaşadıkları problemleri aşma noktasında çözüm üretmede zorlandıkları gözlemlendi. (AAL)

Diğer öğrencilerin isteksizlikleri. (PAL)

Motive olma konusunda ve katılım konusunda yaşandı. (DAL)

Diğer öğrencilerin önyargısı hissedildi. (BMTAL)

Sınıf içinde arkadaşlarına sorunlarını çözmede yardımlar arttı. Ancak "arabuluculuk odasını" kullanma konusunda çekingenlikler yaşandı. (GNMTAL)

Öğrencilerle eğitimlerde pratik yapılmasına rağmen gözlemci olarak ifade etmek istediklerini tam ifade edilmedikleri görülmüştür. Ama zamanla bu davranışların oturacağı düşünülmektedir. (PSAL)

Akran arabulucular ilk başlarda olayları güç kullanarak çözmeye çalışmışlar, sonraları kurallara uymaya başlayarak olayları sonuçlandırmışlardır. (FMTAL)

Arabuluculuk yapmaya başlandığında; Masaya oturma ve davet yöntemleri; Masadaki iletişim problemleri (Akış, diksiyon, ses tonu, hitap şekilleri); Çözüme ulaştırmada yöntem eksikliği gibi sorunlar yaşadık. (PMTAL)

Öğrenci profili düşük seviyede olduğundan uygulamada sorunlar çıktı. (AİHL)

Rozet takma konusunda isteksiz oldukları, neden olarak rozetleri çocuğu gördüklerini ifade etmiştir. Öğrencilerin bu yaklaşımları karşısında önerileri alınmış ve isimlerinin bulunduğu yaka kartları hazırlanmıştır. (PFL)

Okul proje ekipleri, akran arabuluculuk modelinin uygulanması sürecinde dikkate değer birçok sorunun yaşandığını vurgulamışlardır. Böyle bir projenin uygulanması sürecinde özellikle eğitim almayan öğrencilerin motivasyonsuz oldukları vurgulanmıştır. Buna ek olarak, öğrencilerin kendi sorunlarını yönetme konusundaki isteksizlikleri ile arabulucu öğrencilerin rozet takmaya yönelik dirençleri vurgulanmıştır.

4. Öğrenci anlaşmazlıklarının arabulucu öğrencilere taşınma yolları

Okul proje ekipleri, anlaşmazlık yaşayan öğrencilerin, anlaşmazlıkların akran arabulucu öğrencilere taşınma yolları konusunda çarpıcı söylemlerde bulunmuşlardır. Bu söylemlere aşağıda yer verilmektedir.

Sözel olarak ve direk iletişim yoluyla anlaşmazlıklar taşındı. (AAL)

Öğretmen yönlendirmesi. (PAL)

Arkadaşları vasıtasıyla. (DAL)

Arabulucu öğretmenlerin yönlendirmesi; Öğrencilerin kendi istekleri. (BMTAL)

Arabulucu öğrenciler sınıflarında yaşanan sorunlarla ilgili arkadaşlarıyla iletişime geçip görüşmeye ikna ediyorlar. (PSAL)

Genellikle sınıf öğretmenleri ve onur kuruluna seçilen öğrencilerin söylemesi ile haberimiz oldu. (FMTAL)

Sınıf içi anlaşmazlık durumlarını arabulucu öğrenciler gözlemleyip, yine sorunu yaşayan öğrencilerin tercihi doğrultusunda seçilerek görev yaptılar. (GNMTAL)

Aynı ortamı ve kültürü paylaşan arabulucuların daveti ile, problem yaşayan öğrencilerin isteğiyle; Derse giren öğretmenlerin talebi ile; Disiplin kurulu tarafından; Okul yönetimi tarafından. (PMTAL)

Kavga eden bireyler dışında olaya şahit olan öğrenciler vasıtasıyla... (AİHL)

Daha çok arabulucu öğrencilerin gayretleri üzerine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. (PFL)

Projenin uyguladığı okullarda öğrenci anlaşmazlıklarının arabuluculuk masasına nasıl taşındığına yönelik olarak anlamlı görüşler ortaya çıkmıştır. Bunların başında öğretmen yönlendirmesi, anlaşmazlık yaşayan öğrencilerin arkadaşları, arabulucu öğrencilerin doğrudan müdahalesi, sınıf öğretmenleri, onur kurulu üyesi öğrencileri, anlaşmazlıklara şahit olan öğrenciler ve anlaşmazlık yaşayan öğrenciler doğrudan yardım isteyerek anlaşmazlıklar arabuluculuk odasına taşınmıştır.

5. Akran-arabuluculuk projesinin okula katkıları

Okul proje ekipleri, uygulanan anlaşmazlık çözümü, müzakere ve akran arabuluculuk eğitiminin okula katkısı üzerine oldukça çarpıcı söylemlerde bulunmuşlardır.

Olumlu katkılar oldu. Ayrıca böyle bir projenin adının konuşulması da pozitif etkiler yarattı. (AAL)

Anlaşma düzeyinde saygı. (PAL)

Şu ana kadar gözlenebilir katkıları olmadı. (DAL)

Daha az sorun rehberlik servisine taşınmıştır. (BMTAL)

Projenin tam olarak öğrencilerin arabuluculuk fikrine alışmadıkları için tam olarak işler halinde olmasa da bunu bir süreç olarak görüp şu an sadece arabulucu öğrencilerin sorunlarını çözmek için alternatif yollar öğrenmiş olmaları olumlu katkısı olarak düşünülmektedir. (PSAL)

Özellikle 9. Sınıf öğrencilerinin devamsızlıkları dışında, okul öğrencilerinin daha uyumlu davranış içinde oldukları gözlemlendi. (FMTAL)

Öğrencilerin yaşadıkları sorunları kendi içlerinde sahiplenip çözdükleri gözlemleniyor. (GNMTAL)

Öğrencilerimizde duyarlılığın arttığı gözlemlendi. Kendi problemlerini çözme becerilerini geliştirerek sorunun sınıf içinde çözülmesi sağlandı. Düşünce ve ifade kültürü oluştu. (PMTAL)

Konuşarak anlaşmayı öğrendiler. (AİHL)

Eğitim alan öğrencilerin iletişim becerileri ve anlaşmazlık çözme becerileri konularında bilgi ve beceri edinmelerine katkısı olmuştur. Ayrıca sosyalleşmelerine ve özgüvenlerine katkı sağlamıştır. (PFL)

Okul proje ekiplerinin uygulanan anlaşmazlık çözümü, müzakere ve akran arabuluculuk eğitiminin, okulda anlamlı katkısı olduğuna yönelik söylemleri öne çıkmıştır. Özellikle bir okulun proje ekibi okulda psikolojik danışma ve rehberlik uzmanlarına yansıyan sorunlarda azalma olduğunu vurgulaması oldukça anlamlıdır. Bunlara ek olarak, öğrencilerin sorun çözme becerilerinde gelişme olduğu, sosyalleşmelerine ve özgüvenlerine olumlu katkıların olduğu, konuşarak diyalog yoluyla sorun çözmenin yaygınlaştığı, öğrencilerin kendi sorunlarını sahiplenip kendilerinin çözmeye çalıştıkları ve öğrencilerin uyumunu geliştirdiği vurgulanmıştır. Bununla birlikte, az sayıda da olsa, bir etkisinin olmadığını ifade eden proje ekibi vardır.

6. Akran arabuluculuk projesinin uygulanmaya başlandıktan sonra disiplin olaylarında gözlenen değişim

Okul proje ekipleri, uygulanan anlaşmazlık çözümü, müzakere ve akran arabuluculuk eğitiminin, okul disiplin olayları üzerindeki etkileri konusunda anlamlı etkileri gözlenmiştir. Okul proje ekiplerinin söylemlerine aşağıda yer verilmiştir.

Olumlu etkiler gözlemlendi. Disiplin kuruluna gelen vaka sayısında azalma oldu. (AAL)

Rehberlik servisine gelen özellikle öğrencilerin kendi aralarında çözebileceği disiplin olaylarında azalma gözlemlenmiştir. (BMTAL)

Öğrencilerin kendi aralarındaki problemleri azaldı. Fakat ders araç gereci getirmeme öğretmene sözlü sataşma olaylarında azalma olmamıştır. (FMTAL)

Disiplin olaylarının sayısında azalma görüldü. (PMTAL)

Ağız dalaşı dediğimiz ufak olaylar idareye taşınmadan halledildi. (AİHL)

Özellikle 9. ve 10. Sınıflar düzeyindeki disiplin olaylarında projeye bağlı belirgin bir değişim gözlenmemiştir. (PFL)

Okulumuzda normal zamanda da disiplin olayı çok fazla yaşanmamaktadır. (PAL)

Okulumuzda disiplin olayları nadir görülen bir durumda olduğu için değişim gözlemlenmedi. (DAL)

Okulumuzda daha öncesinde de disiplin olaylarının arkadaş ilişkisinden çok olamaması sebebiyle proje sonucu değerlendirilmeyebilir. Ama yine de olabilecek sıkıntıları önleyeceği düşüncesindeyiz. (PSAL)

Okulumuzda disiplin olayları çok az oluyordu. Bu nedenle projenin verileri okulumuzda disiplin olaylarında değişim gözlemlememize neden olmadı. (GNMTAL)

Okul proje ekiplerinin, uygulanan akran arabuluculuk modelinin, okul disiplin olayları üzerindeki etkilerine yönelik hem olumlu hem de olumsuz söylemlerine rastlanmaktadır. Okul proje ekiplerinin bir kısmı akran arabuluculuğun okul disiplini konusunda etkisine rastlamadıklarını söylerken, çok sayıda okul proje ekibi ise okul disiplin olaylarında anlamlı azalma olduğunu, öğrencilerin kendi aralarındaki anlaşmazlıkların azaldığını, öğrencilerin öğretmenlere sözlü sataşmalarının azaldığını ve kişiler arası anlaşmazlıkların okul idaresine taşınmadan çözümlendiğine yönelik söylemlerde bulunmuştur.

Okullarda gerçekleşen akran arabuluculuk toplantılarının öğrenci disiplin olayları üzerindeki etkisi incelendiğinde bazı okullarda anlamlı bir farklılık olmamasına karşın çoğu okulda akran arabuluculuk projesi uygulanmaya başlandığında disiplin kurullarına yansıyan resmi olaylarda azalma saptanmıştır. 10 okul birlikte değerlendirildiğinde toplam bir yıl önceki toplam 226 disiplin olayı, projenin başlanmasından sonraki benzer dönemde 133'e düşmüştür. Dolayısıyla diğer durumlar nispeten eşit kaldığı takdirde disiplin olaylarının yarı yarıya azalmış olduğu söylenebilir.

7. Akran-arabuluculuk projesinin sürdürülebilirliği

Okul proje ekipleri, akran arabuluculuk projesinin liselerde sürdürülebilirliğine yönelik olarak çarpıcı söylemlerde bulunmuşlardır. Proje ekiplerinin söylemleri aşağıda verilmiştir.

Öğretmenlerin projeye yaklaşımları, projenin sürdürülebilirliğini artıracak bir unsurdur. (AAL)

Kalıcılık konusunda çalışılması gerekir. (PAL)

Takibi yapıldığı ve öğrenciler hevesli olduğu sürece 1-2 yıl daha sürdürülebilir. (DAL)

Öğrenciler takip edildiği sürece süreklilik sağlanabilir. (AİHL)

Sürdürülebilir bir projedir. (BMTAL)

Akran arabuluculuk projesi okulumuz da arkadaş ilişkilerinde yaşanacak sıkıntılar da halledebilmek bir alternatif olarak kullanılacak düzeye gelecektir. (PSAL)

Şu ana kadar olumsuz bir yanını görmedik. Bu da uzun yıllar devam edebilir... (FMTAL)

Devamının olması anlaşmazlık sorunlarına katkı sağlayacaktır. (GNMTAL)

Öğrenci sayımızın çokluğu, binalarımızın yerleşim dağınıklığı, rehber öğretmenimizin olmayışı, değişen öğrenci sirkülasyonu yönünden bakıldığında uzun süre sürdürülmesi problemlidir. (PMTAL)
Eğitimin içeriğindeki konuların tüm öğrencilere verilmesinin daha etkili olabileceği düşüncesindeyiz. (PFL)

Okul proje ekipleri, arabaluculuk projesinin liselerde sürdürülebilirliğinde özellikle öğretmenlerin yaklaşımlarının önemli olduğunu vurgulamışlardır. Proje takip edildiği takdirde hem projenin yerleşmesinin hem de sürdürülebilirliğinin sağlanmasının söz konusu olacağı proje ekipleri tarafından özellikle belirtilmiştir. Bir okulun ekibi ise okulda tüm öğrencilerin bu eğitimi almalarının projenin sürdürülebilirliği açısından önemli olduğunu belirtmişlerdir.

8. Arabulucu öğrencilerin öğretmenleriyle ilişkilerinde gözlenen değişimler

Okul proje ekiplerinin, arabulucu öğrencilerin okulda öğretmenleriyle olan ilişkilerinde gözlemledikleri değişime ait bulgular aşağıda yer almaktadır.

Öğrencilerin özgüvenlerinin ve iletişim becerilerinin arttığı gözlemlendi. (AAL)

Belli bir grubun saygınlığı arttı. (PAL)

Öğretmenleri kendilerine çok yakın hissediyorlar. Zaman zaman abarttıkları da söylenebilir. (BMTAL)

Öğrencilerin öğretmenleriyle daha sağlıklı ilişkiler kurdukları gözlenmiştir. (PSAL)

Akran arabulucu öğrencilerin öğretmenleriyle ilişkileri daha uyumlu ve yalansız/tarafsız daha gerçekçi olmaya başladığını gözlemledik. (FMTAL)

Öğrencilerle iletişimimizi daha da güçlendirdi. Onların sorumluluk almaktan mutlu oldukları gözlemleniyor. (GNMTAL)

Arabuluculuk eğitimi veren öğretmenleriyle ilişkilerinde olumlu gelişmeler gözlenirken, ders öğretmenleriyle olan ilişkilerinde herhangi bir değişim gözlenmedi. (PMTAL)

9. sınıflar bunu suiistimal etmeye başladılar fakat 10. Sınıflarda daha çok düzelme oldu. (AİHL)

Öğretmen öğrenci ilişkisinde belirgin bir davranış değişikliği gözlenmemiştir. (PFL)

Normal öğrenci-öğretmen ilişkisi dışında farklı bir durum söz konusu değil. (DAL)

Okul proje ekipleri, arabulucu öğrenciler ile öğretmenleri arasındaki ilişkilerdeki dönüşüme ilişkin oldukça çarpıcı ifadelerde bulunmuştur. Özellikle arabulucu öğrencilere ders veren öğretmenler ile arabulucu öğrenciler arasındaki ilişkilerde dönüşüm ve gelişme olduğu vurgulanmıştır. Bunlara ek olarak arabulucu öğrencilerin özgüvenleri ve iletişim becerilerinde bir gelişme olduğu için ilişkilerde dönüşüm olduğu vurgulanmıştır. Dolayısıyla daha sağlıklı ilişkilerin kurulduğu, daha uyumlu ve tarafsız olunmaya başlandığı, öğrenci-öğretmen ilişkilerinin güçlendiğine yönelik sonuçlar elde edilmiştir.

9. Arabulucu öğrencilerin diğer arkadaşları ile ilişkilerinde gözlemlenen değişimler

Okul proje ekiplerinin, arabulucu öğrencilerin seçilip, eğitim alıp ve daha sonra arabuluculuk yapmaya başladıktan sonra, arkadaş ilişkilerinde gözlemlenen değişimlere ilişkin sonuçlar aşağıda yer almaktadır.

Akran-arabalucu öğrencilerinin diğer arkadaşlarıyla ilişkilerinde daha sorumluluk sahibi ve olgun davrandıkları görüldü. (AAL)

Belli bir grubun saygınlığı arttı. (PAL)

Arabulucu öğrenciler ilk başlarda daha olgun bir tavır sergiledikleri gözlemlenmiştir. (DAL)

Liderlik kazandıkları için arkadaşlarına zaman zaman önderlik yapmışlar ancak zaman zaman göze batmıştır. (BMTAL)

Öğrenciler arabulucu olarak diğer arkadaşlarına yaklaşımları daha ılımlı ve görüşmelerde yakın arkadaşlara tarafsızlığını korumaya çalıştıkları gözlenmiştir. (PSAL)

Birbirlerine olayları nasıl çözümlediklerini anlatarak, sen olsan nasıl çözerdin şeklinde bilgi alış verişini yaptıklarını gözlemledik. (FMTAL)

Sınıfları içinde sevilen öğrencilerdi. Bu süreçte de arkadaşları ile olumlu ilişkileri devam ettirmektedir. (GNMTAL)

Önceleri sorunlarını çözmede kaba davranışlar sergilerken, üstlendikleri bu görevin bilinci ve aldıkları eğitimin etkisiyle sorunlarını barışçıl yollarla çözmeye başladılar. (PMTAL)

Liderlik vasıflarını ortaya koymaya ve sorumluluk bilincini ortaya çıkarmaya başladılar. (AİHL)

Verilen eğitim doğrultusunda iletişim beceri eğitimine dayalı olumlu gelişmeler gözlenmemiştir. (PFL)

Okul proje ekipleri, öğrencilerin daha sorumluluk sahibi ve olgun davranmaya başladıklarını, arkadaşları arasında saygınlıklarının arttığını, liderlik ve önderlik becerilerinin geliştiğini, daha ılımlı olmaya başladıklarını, tarafsız olmaya başladıklarını, sorunların farklı çözümlerini bulmaya yönelik bilgi alış verişini yapmaya başladıklarını, sorunlarını daha barışçıl çözmeye başladıklarını belirtmişlerdir.

10. Arabulucu öğrencilerin ders başarılarında gözlenen değişimler

Okul proje ekipleri, uygulanan anlaşmazlık çözümü, müzakere ve akran arabuluculuk eğitiminin, arkadaşları tarafından seçilip eğitim alan ve arkadaşlarının anlaşmazlıklarında arabuluculuk yapan öğrencilerin ders başarılarını nasıl etkilediğine yönelik algılarına ilişkin bulgu aşağıda yer almaktadır.

Direkt bir etkisi gözlemlenmedi. (AAL)

Sorumluluk duygusu ile çalışma düzeyi yükseldi. (PAL)

Ders başarı yönünde anlamlı bir değişiklik olmadı. (DAL)

Olumlu değişiklikler olduğu görülmüştür. (BMTAL)

Arabulucu öğrencilerin ders başarılarında önemli bir farklılık gözlenmemiştir. (PSAL)

Kendilerine değer verildiğini gören öğrencilerin zayıflarında azalma olduğunu gözlemledik. (FMTAL)

Okulumuz genelinde başarılı öğrencilerimiz arkadaşları tarafından arabulucu seçilmişlerdi. Başarıları devam ettirmektedir. (GNMTAL)

Ders başarılarında herhangi bir değişim gözlemlenmedi. (PMTAL)

Kısmen notlar yükselmeye başladı. (AİHL)

Ders başarısında Arabuluculuk Eğitime bağlı ölçülebilir bir değişim gözlenmemiştir. (PFL)

Okul proje ekipleri, öğrencilerin akademik başarılarında genelde anlamlı bir değişim olmadığı yönündedir. Birkaç öğretmen öğrencilerin akademik başarılarında kısmi değişiklik olduğunu vurgulamışlardır. Böyle bir sonucun olması da doğaldır. Çünkü projenin genel ve özel amacı, akademik başarılarından çok kişiler arası ilişkilerin geliştirilmesi ve anlaşmazlıkların yapıcı ve barışçıl olarak yönetiminin öğrenilmesi yönündedir.

11. Arabulucu öğrencilerin, arabuluculuk becerilerini okul dışı yaşamlarına transfer edip etmedikleri

Okul proje ekipleri, uygulanan anlaşmazlık çözümü, müzakere ve akran arabuluculuk eğitimi alıp arkadaşlarının anlaşmazlıklarında arabuluculuk yapan öğrencilerin, edindikleri becerileri, okul dışında da kullanıp kullanmadıkları sorulduğunda oldukça anlamlı veri sunmuşlardır. Okul proje ekiplerinin görüşleri aşağıda yer almaktadır.

Bununla ilgili herhangi bir geri dönüt olmadı. (AAL)

Öğrenci dönüşleri olumlu sinyaller vermektedir. (PAL)

Bunu gözleme şansımız olmadı. (DAL)

Büyük oranda olumlu etkilediği düşünülmektedir. Yapılan görüşmelerde ailede komşuluk ilişkilerinde okul dışı arkadaşlıklarında edindikleri bilgi ve becerileri kullanarak problem çözdükleri paylaşılmıştır. (BMTAL)

Arabulucu öğrenciler aldıkları eğitimleri hayatlarında da uyguladıklarını ifade etmişlerdir. (PSAL)

Bunu ölçemedik, fakat okuldaki tutum ve davranışlarındaki düzelmenin dışarıya da yansıdığını tahmin etmekteyiz. (FMTAL)

Okul dışında karşılaştıkları problemlerde öğrendikleri bilgi ve becerileri kullanmaya çalıştıklarını ifade ettiler. (GNMTAL)

Çalışmamızın bu aşamasında, okul dışı yaşamlarında gerçekleşen değişikliklerle ilgili veri toplanamamıştır. (PMTAL)

Bazı öğrencilerin dışardaki problemlerini konuşarak halletmeye çalıştıklarını sıklıkla duymaya başladık. (AİHL)

Okul dışı yaşamlarına transferi konusunda değerlendirme çalışması olmadığından ölçülebilir bir değişiklik gözlenmemiştir. Ancak bazı velilerden alınan görüşler doğrultusunda, bu eğitimden memnun kaldıkları, öğrencilerinin tutum ve davranışlarında bilinç kazandıkları yönünde dönüt alındığı söylenebilir. (PFL)

Okul proje ekiplerinin bir kısmı, arabulucu öğrencilerin bu becerileri okul dışında da kullandığını belirtirken, bir kısmı da bu konuda gözlemlerinin ve bilgilerinin olmadığına yönelik söylemleri benimsemişlerdir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu çalışmada projenin etkililiğini araştırmak üzere öncelikle öğretmenlerin Anlaşmazlık Çözümü ve Arabuluculuk Eğitim Programına ve uygulanma sürecine ilişkin görüşlerine başvurulmuştur. Ayrıca öğrencilerin ağırlıklı olarak hangi konuların müzakere masasına geldiğini ve nasıl sonuçlandığını ortaya koymak amacıyla anlaşmazlık formları incelenmiştir. Elde edilen bulgular ışığında şu sonuçlara ulaşılmıştır.

Okul Proje Ekiplerinde çalışan öğretmenlere göre, öğrencilerin kişiler arası anlaşmazlıkları daha kolay çözebileceklerine yönelik yeterlik algılarında gelişme olmuştur. Buna ek olarak, farklı sorun çözme yollarını bulma, sorun çözme becerilerinde gelişme, otokontrol kapasitesinde gelişme, daha uyumlu ve sorumlu bireyler olma gibi kişisel değişimi, dönüşümü ve gelişimi içeren dönüştürücü özellikler gözlemlenmiştir. Alanyazın incelendiğinde bu bulguyla benzer bir şekilde arabuluculuk eğitimi alan öğrencilerin eğitimde öğrendikleri becerileri kullandıkları, sorunlarını yapıcı olarak yönetmeye başladıklarını (Jones, 2004) bu öğrencilerin ev gibi okul dışı ortamlarda da özdisiplinli davrandıkları tespit edilmiştir (Lane ve McWhirter, 1992). Dolayısıyla, bu çalışmanın sonuçları ile alan yazındaki araştırma sonuçları arasında tutarlılık söz konusudur.

Araştırma bulgularına göre, arabulucu öğrencilerin seçilip, eğitim alıp ve daha sonra arabuluculuk yapmaya başladıktan sonra, arkadaş ilişkilerinde anlamlı değişimler gözlenmiştir. Benzer bir sonuç Türnüklü ve Çetin (2015) tarafından akran arabulucu öğrencilerle gerçekleştirilmiş bir araştırmanın sonuçlarında da yer almaktadır. Özellikle de ilişkilerdeki niteliksel dönüşüm vurgulanmaktadır (Türnüklü ve Çetin, 2015). Öğrencilerin daha sorumluluk sahibi ve olgun davranmaya başladıkları, arkadaşları arasında saygınlıklarının arttığı, liderlik ve önderlik becerilerinin geliştiği, daha ılımlı olmaya başladıkları, tarafsız olmaya başladıkları, sorunların farklı çözümlerini bulmaya yönelik bilgi alış verişi yapmaya başladıkları, sorunlarını daha barışçıl çözmeye başladıkları belirtilmiştir. Alanyazın incelendiğinde bu sonucu destekleyen çalışmalar olduğu anlaşılmaktadır (Lane ve McWhirter, 1992; Humphries, 1999; Daunic, Smith, Rowand, Landry ve Miller, 2000). Bu çalışmalarda arabuluculuk uygulamaları sayesinde arabulucu öğrencilerin arkadaşları arasındaki statülerinin, liderlik ve diğer sosyal becerilerinin geliştiği gözlenmiştir.

Araştırma bulguları arabulucu öğrencilerin okulda öğretmenleriyle olan ilişkileri açısından ele alındığında anlamlı değişimler gözlenmiştir. Özellikle arabulucu öğrencilere ders veren öğretmenler ile arabulucu öğrenciler arasındaki ilişkilerde dönüşüm ve gelişme olduğu

vurgulanmıştır. Bunlara ek olarak, arabulucu öğrencilerin özgüvenleri ve iletişim becerilerinde gelişme olduğu için ilişkilerde dönüşüm olduğu vurgulanmıştır. Arabulucu öğrenciler anlaşmazlıkların doğal ve kaçınılmaz olduğunu, asıl olanın bu anlaşmazlıkların üstesinden gelebilmek olduğunu öğrenirler (Williamson, Warner, Sanders ve Knepper, 1999). Bu durum onların ilişkilerini dönüştürmelerine fırsat sağlayabilir.

Araştırmanın bir başka bulgusu liselerde uygulanan anlaşmazlık çözümü, müzakere ve akran arabuluculuk eğitiminin okula katkısına ilişkindir. Buna göre, öğrencilerin sorun çözme becerilerinde gelişme olmuştur, öğrencilerin sosyalleşmelerine ve özgüvenlerine olumlu katkıları olduğu, konuşarak diyalog yoluyla sorun çözmenin yaygınlaştığı, öğrencilerin kendi sorunlarını sahiplenip kendilerinin çözmeye çalıştıkları ve öğrencilerin uyumunu geliştirdiği saptanmıştır. Benzer ifadeler Çetin, Türnüklü ve Turan (2014) tarafından gerçekleştirilen bir çalışmada ve akran arabulucu öğrencilerin söylemlerinde de benzer içerikle karşılık bulunmaktadır. Morse ve Andrea (1994) anlaşmazlık çözümü ve akran arabuluculuğun bireylere olumlu bir tutum kazandırdığı, arabuluculuk eğitimi ile öğrencilerin saldırgan ve düşmanca davranışlardan, daha barışçıl ve uygar davranışlara yönelik bir dönüşüm sergilediklerini ifade etmektedirler. Bu tutumun okul iklimine olumlu katkı sağlayacağı düşünülebilir.

Akran arabuluculuk modelinin disiplin olayları üzerindeki etkisine ilişkin bulgular hem olumlu hem de olumsuz söylemleri içermektedir. Okul proje ekiplerinin bir kısmı akran arabuluculuğun okul disiplini konusunda etkisine rastlamadıklarını söylerken, çok sayıda okul proje ekibi ise, okul disiplin olaylarında anlamlı azalma olduğunu, öğrencilerin kendi aralarındaki anlaşmazlıkların azaldığını, öğrencilerin öğretmenlere sözlü sataşmalarının azaldığını ve kişiler arası anlaşmazlıkların okul idaresine taşınmadan çözümlendiğine yönelik söylemlerde bulunulmuştur.

Bu bağlamda projenin uygulandığı iki lisede proje öncesinde ve sonrasında hiçbir disiplin olayının kurullara gelmediğini belirtmiştir. Bir lisede ise hem proje öncesinde ve hem de projenin uygulanmaya başlanmasından sonra 2 disiplin olayının gerçekleştiğini belirtmiştir. Geri kalan 7 lisede ise farklı oranlarda disiplin kurullarına yansıyan disiplin olaylarında düşme saptanmıştır. 10 lise birlikte değerlendirildiğinde bir yıl önceki toplam 226 disiplin olayı, projenin başlamasından sonraki benzer dönemde 133'e düşmüştür. Dolayısıyla diğer durumlar nispeten eşit kaldığı takdirde disiplin olaylarının yarı yarıya azalmış olduğu söylenebilir. Araştırmanın bu bulgusu Johnson ve Johnson'ın (1996) anlaşmazlıklar yapıcı yönetilebildiğinde okuldaki genel atmosfer de bundan olumlu etkilenecektir görüşüyle paralellik göstermektedir. Benzer bir şekilde, Lane ve McWhirter (1992) arabuluculuk modelinin uygulanması sonucunda okulda yaşanan disiplin sorunlarının azalacağını, öğrenme-öğretme etkinliklerine daha fazla zaman ayrılacağını ve okul atmosferinin bu durumdan olumlu etkileneceğini ifade etmektedir.

Arabuluculuk formlarından elde edilen bulgulara göre on lisede dokuzuncu ve onuncu sınıflarda 829 öğrencinin eğitimi tamamlandıktan sonra geçen sürede toplam 87 anlaşmazlık arabuluculuk yoluyla çözümlenmiştir. Bu anlaşmazlıkların ikisinde anlaşma sağlanamamıştır. Bir tanesinde ise sorunun takip edildiği belirtilmiştir. Geri kalan 84 anlaşmazlık anlaşma ile sonuçlanmıştır. Dolayısıyla, arabuluculuk toplantılarında başarı oranı %96,5'tir. Ulaşılan bu sonuç alanyazın ile benzerlik göstermektedir (Bell, Coleman, Anderson ve Whelan, 2000; Cantrell, Park-Savage ve Rehfuß, 2007; Johnson ve Johnson, 2001; Johnson ve ark., 1996; Smith ve ark., 2002). Araştırmacılar akran arabuluculuk masasına getirilen tüm anlaşmazlıkların % 90-100 oranında anlaşma ile sonuçlandığı ifade etmektedirler. Bickmore'a (2002) göre arabuluculuğa gelen öğrenci anlaşmazlıklarının büyük bir bölümü çözüme ulaşmakta ve ulaşılan anlaşmalara önemli oranda uyulmaktadır. Burrell ve meslektaşlarının (2003) yaptığı meta-analiz çalışmasında ise 23 çalışmaya ait 4327 akran arabuluculuk toplantısının 4028'inin (%93) yapıcı ve barışçıl anlaşma ile sonuçlandığı tespit edilmiştir.

Arabuluculuk formlarından elde edilen bulgulara göre arabuluculuk toplantılarına yansıyan anlaşmazlıkların konusu incelendiğinde ise öne çıkan konuların başında şunlar gelmektedir: Tartışma, şaka, yalan, alınganlık, kıskançlık, öfkesini yönetememe, yanlış anlaşılma, borca sadık kalmama, ders dinlemeye engel olma, alay etme, fiziksel şiddet, küfürleşme, hakaret, saygısızlık, lakap takma, özel eşyanın izinsiz kullanılması, sıra kavgası, sözlü hakaret, sınıfta yer kavgası. Johnson, ve meslektaşlarının (1996) gerçekleştirdiği bir çalışmada ise, arabuluculuğa getirilen

çatışmaların çoğunluğunu (%85) fiziki kavgalar ve sözlü hakaretlerin oluşturduğu tespit edilmiştir. Araştırma sonuçlarına benzer bir şekilde Humphries (1999) arabuluculuğa sıklıkla yansıyan üç problemin, kavga (%50), lakap takma (%17), arkadaşlarına küfür etme (%15) olduğunu ifade etmektedir.

Sonuç olarak, akran arabuluculuk projesinin Ankara'nın Polatlı ilçesinde yer alan tüm liselerde uygulanmaya başlanması nedeniyle okullarda ortaya çıkan katma değer etkiye ilişkin anlamlı sonuçlar saptanmıştır. Projenin uygulanmasına yönelik okullardan gelen bildirimlerde öğrencilerin özsayıgılarında artış olduğu; disiplin olaylarında azalma olduğu; öğrencilerin sorunları diğerinin gözünden öğrenmeye ilişkin çaba gösterdiği; okulda disiplin olaylarının azalmasına bağlı olarak eğitim ve öğretim için ayrılan zaman ve emekte artış gözlemlendiği; öğrencilerin özgüvenlerinde artış olduğu vurgulanmıştır. Ulaşılan bu bulgular alan yazın tarafından desteklenmektedir. Yukarıda yer verilen sonuçlar çerçevesinde akran arabuluculuk projesinin hem okul atmosferine hem de öğrenci davranışları ile sınıf atmosferine olumlu etki ve katkı sağladığı söylenebilir.

KAYNAKÇA

- Bell, K.S., Coleman, K.J., Anderson, A., & Whelan, P.J. (2000). The Effectiveness Of Peer Mediation In A Low-Ses Rural Elementary School. *Psychology in the Schools*, 37(6), 505-516.
- Bickmore, K. (2002). Peer mediation training and program implementation in elementary schools: Research results. *Conflict Resolution Quarterly*, 20 (2), 137-160.
- Burrell, A. N., Zirbel, S. C., & Allen, M. (2003). Evaluating Peer Mediation Outcomes in Educational Settings: A Meta-Analytic Review. *Conflict Resolution Quarterly*, 21 (1), 7-26.
- Cantrell, R., Parks-Savage, A., & Rehfuss, M. (2007). Reducing levels of elementary school violence with peer mediation. *Professional School Counseling*, 10 (5), 475-481.
- Çetin, C., Türnüklü, A. ve Turan, N. (2014). "Anlaşmazlıkların Çözümünde Akran Arabuluculuk Modelinin Dönüştürücü Etkileri: Arabulucu Öğrenciler Gözünden Bir Değerlendirme", *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16 (3), 383-411.
- Daunic, A. P., Smith, S. W., Robinson, T. R., Miller, M. D. & Landry, K. L. (2000). School-wide conflict resolution and peer mediation programs: Experiences in three middle schools. *Intervention in School & Clinic*, 36 (2), 94-100.
- Humphries, T. L. (1999). Improving peer mediation programs: Student experiences and suggestions. *Professional School Counseling*, 3(1), 13-21.
- Humphries, T. L. (1999). Improving peer mediation programs: Student experiences and suggestions. *Professional School Counseling*, 3(1), 13-21.
- Johnson, D. W., & Johnson, R. (1995,a). *Teaching students to be peacemakers*. Edina, MN: Interaction Book Co.
- Johnson, D. W., & Johnson, R. (2001). Peer mediation in an inner elementary school. *Urban Education*, 36 (2), 165-178.
- Johnson, D. W., & Johnson, R. T. (1995,b). *Our mediation notebook* (3rd ed.). Edina MN: Interaction Book Co.
- Johnson, D. W., & Johnson, R. T. (1996). Peacemakers: Teaching students to resolve their own and schoolmates' conflicts. *Focus on Exceptional Children*, 28, (6), 11 (1), 1-12.
- Johnson, D. W., Johnson, R. T., Mitchell, J., Cotton, B., Harris, D., & Louison, S. (1996). Effectiveness of conflict managers in an inner-city elementary school. *Journal of Educational Research*, 89 (5), 280-287.
- Jones, S. T. (2004). Conflict resolution education: The field, the findings, and the future. *Conflict Resolution Quarterly*, 22 (1-2), 13-15.
- Karip, E. (1999). *Çatışma yönetimi*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Kızmaz, Z. (2006). Okullardaki şiddet davranışının kaynakları üzerine kuramsal bir yaklaşım. *C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*, 30 (1), 47-70.
- Lane, P. S., & McWhirter, J. J. (1992). A peer mediation model: Conflict resolution for elementary and middle school children. *Elementary School Guidance & Counseling*, (27), 15-24.
- Messing, J. K. (1993). Mediation: An intervention strategy for counselors. *Journal of Counseling & Development*, 72 (1), 67-73.
- Morse, P. S., & Andrea, R. (1994). Teaching kids to be peer mediators. *Education Digest*, 60 (2), 53-58.
- Smith, S. W., Daunic, A. P., Miller, M. D., & Robinson, T. R. (2002). Conflict Resolution and Peer Mediation in Middle Schools: Extending the Process and Outcome Knowledge Base. *Journal of Social Psychology*, 142 (5), 567-586.
- Şahin, G. H. (2008). *Arabuluculuk*. Ankara: Mentis Yayınlar.
- Türnüklü, A. ve Çetin, C. (2015). "Empati Temelli Anlaşmazlık Çözümü ve Akran Arabuluculuk Uygulamaları", *Empatiyle Gelişmek Empatiyle Geliştirmek: Çocuk ve Empati Ed:Yücel Kabapınar, Pegem Akademi*, 1.baskı, Ankara

- Türnüklü, A., Kaçmaz, T., İkiz, E. ve Balcı, F. (2009). Liselerde öğrenci şiddetinin önlenmesi: Anlaşmazlık Çözümü, Müzakere ve Akran-Arabuluculuk Eğitim Programı. Ankara: Maya Akademi.
- Uzbaş, A. (2009). Okul psikolojik davranışlarının okulda saldırganlık ve şiddete yönelik görüşlerinin değerlendirilmesi. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 9, (18), 90-110.
- Williamson, D., Warner, D. E., Sanders, P., & Knepper, P. (1999). We can work it out: teaching conflict management through peer mediation. *Social Work in Education*, 21(2), 89-97.
- Yavuzer, Y. (2011). Okullarda saldırganlık/şiddet: okul ve öğretmenle ilgili risk faktörleri ve önleme stratejileri. *Milli Eğitim*, 192 (4), 43-61.

“Merhaba,

Benim adım ..... Aranızdaki sorunu çözenizde size arabuluculuk yapacağım. Arabuluculuk, iki ya da daha fazla kişinin aralarındaki anlaşmazlığı çözmek için üçüncü bir kişiden destek aldıkları bir sorun çözme yoludur. Arabulucunun rolü, tarafların her ikisini de dinlemek ve “**müzakere**” sürecini kolaylaştırmaktır. Arabuluculuk sürecinde sorunun çözümünü sizler bulacaksınız. Ben sadece iletişimi kolaylaştıracam.”

Şimdi arabuluculuk sürecinde uyacağımız kuralları belirleyelim. (Arabuluculuk sürecini kolaylaştırmak için, aşağıdaki kurallar taraflara tek tek yöneltilir ve onay alınır).

- Birbirinize ad takarak hitap etmeyeceksiniz.
- Konuşanın sözünü kesmeyeceksiniz, herkes sırasını bekleyecek.
- Birbirinize karşı aşağılayıcı, küçük düşürücü sözler kullanmayacaksınız.
- Olabildiğince dürüst ve samimi olacaksınız.
- Ulaşılan anlaşmanın gereklerini yerine getireceksiniz.
- Arabuluculuk sürecinde söylenen her şey gizli kalacaktır. Buna karşın anlaşacağınızı ve barışacağınızı arkadaşlarınızla paylaşabilirsiniz.

Arabuluculuk Sürecinin İşleyişi

- 1) Arabulucu, çatışan taraflardan yaşadıkları olayı nedenleriyle birlikte anlatmalarını ister.
  - a) **Ne oldu? Aranızda ne geçtiğini nedenleriyle anlatır mısınız?**
  - b) **Senin söylediklerinden anladığım şudur:..... Seni doğru anlamış mıyım?**
- 2) Arabulucu, taraflardan yaşanan olayda neler hissettiklerini nedenleriyle birlikte anlatmalarını ister.
  - a) **Bu olay sana hangi duyguları yaşattı? Bu duygularının nedenleri nelerdir?**
  - b) **Senin söylediklerinden anladığım şudur:..... Seni doğru anlamış mıyım?**
- 3) Arabulucu, anlaşmazlığın taraflarının birbirlerinin söylediklerinden anladıklarını belirtmelerine yardımcı olur.
  - a) **Arkadaşının söylemiş olduklarından, anladığını kendisine söyler misin?**
  - b) **Arkadaşın seni doğru anlamış mı?**
- 4) Arabulucu, çatışan taraflardan sorunla ilgili isteklerini nedenleriyle birlikte anlatmalarını ister.
  - a) **Aranızdaki sorunla ilgili olarak ne istiyorsun nedenleriyle birlikte söyler misin?**
  - b) **Senin söylediklerinden anladığım şudur:..... Seni doğru anlamış mıyım?**
- 5) Çözüm seçeneklerinin üretilmesi. Kazan-kazan ile sonuçlanması.
  - ❖ **Ortak sorununuzun yapıcı ve barışçıl bir şekilde ve kazan-kazan ile sonuçlanması için çözüm seçenekleriniz nelerdir? (En az 2 çözüm seçeneği üretmeye çalışın.)**
- 6) Arabulucu, tarafların yapıcı ve barışçıl bir anlaşmaya varmalarına yardımcı olur.
  - a) **Sizce ortak sorununuzun yapıcı ve barışçıl çözümü için en uygun seçenek hangisi?**
  - b) **Uygun bulduğunuz seçenek her ikinizin de isteğine ulaşmanızı sağlayacak mı?**
- 7) Arabuluculuk formu, arabulucu ve anlaşmazlığın tarafları tarafından imzalanarak **anlaşma** resmileştirilir.

AKRAN-ARABULUCULUK FORMU

Arabulucu:..... Sınıfı:..... İmza:.....

Tarih: ..... Saat: ..... Arabuluculuk yeri: .....

Anlaşmazlık yaşayan öğrencilerin adları ve soyadları	Sınıfı

Anlaşmazlık konusu

Anlaşmaya ulaşıldı mı? Evet : ..... Hayır: .....

Birinci kişi

İkinci kişi

.....aşağıdakileri yapmaya söz verdi:	.....aşağıdakileri yapmaya söz verdi:

İmza: _____ İmza: _____

Takip sonucu:	
---------------	--